

INTERNATIONAL SCIENTIFIC UNITY

**XXII INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND
PRACTICAL CONFERENCE**
«Modern Scientific Research: Theoretical and
Practical Aspects»

Collection of abstracts

May 8-10, 2024
Oslo, Norway

ДОПІНГ ЯК НЕВИРІШУВАНА ПРОБЛЕМА У СПОРТІ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ

Гета А.В.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Кафедра фізичної культури та спорту
avg2901ne@gmail.com
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

В даний час проблема допінгу є однією з центральних проблем сучасного спорту, оскільки вживання допінгів спортсменами, крім того, що завдає шкоди їхньому здоров'ю, також підриває й основи всього спорту. Проблема допінгу містить і моральний аспект: вживання допінгу веде до нерівності умов для учасників змагань і ця нерівність впливає не з рівня підготовленості, що передбачається правилами змагань у будь-якому виді спорту, а визначається рівнем розвитку фармакологічної промисловості, медичної науки та економічними можливостями їх залучення у спортивну сферу.

Допінг у спорті (англ. doping, від англ. dope – давати наркотики) означає фармакологічні препарати, методи та процедури, що використовуються з метою стимуляції фізичної та психічної працездатності та досягнення завдяки цьому високого спортивного результату [5].

В даний час до допінгових засобів відносять препарати таких груп:

1. Анаболічні стероїди та інші гормональні анаболізуючі засоби.
2. Бетаблокатори.
3. Діуретики.
4. Наркотики (наркотичні анальгетики).
5. Стимулятори (стимулятори ЦНС, симпатоміметики, анальгетики).

До допінгових методів належать:

1. Кров'яний допінг.
2. Фармакологічні, хімічні та механічні маніпуляції з біологічними рідинами.

З точки зору отримуваного ефекту спортивні допінги можна умовно розділити на дві основні групи:

а) препарати, що застосовуються безпосередньо в період змагань для короткочасної стимуляції працездатності, психічного та фізичного тону спортивця;

б) препарати, що застосовуються протягом тривалого часу під час тренувального процесу для нарощування м'язової маси та забезпечення адаптації спортсмена до максимальних фізичних навантажень [1].

Історики вважають, що використання допінгу під час олімпійських ігор розпочалося від дня заснування змагань у 776 р. до н.е. Учасники ігор приймали галюциногенні та болезаспокійливі екстракти з грибів, різних трав і вина, і тоді це не було заборонено.

Перший зареєстрований сучасний випадок вживання допінгу вплив у 1865 р. з голландськими плавцями, які використовували стимулятори. Того ж року зареєстрували й першу жертву: від вживання допінгу помер спортсмен-велосипедист. Це, втім, нікого не зупинило: на момент відновлення у 1896 р. Олімпійських ігор спортсмени досить широко користувалися стимуляторами.

На Олімпійських іграх 1904 р. американця Томаса Хікса, який виграв марафонський забіг, відкачували четверо лікарів після прийому бренді з додаванням кокаїну та стрихніну (як стимуляторів).

До 1932 р. спринтери експериментували з нітрогліцерином, намагаючись розширити їхні коронарні артерії, і потім вони почали експериментувати з бензедрином. Але реальним початком сучасної ери допінгу слід вважати 1935 р., коли був створений ін'єкційний тестостерон, спочатку використовуваний нацистськими лікарями для підвищення агресії у солдатів, а трохи згодом він впевнено увійшов у спорт з олімпійськими атлетами Німеччини 1936 р. на Берлінській Олімпіаді.

У 1955 р. фізіолог Джон Циглер розробив для збірної США з важкої атлетики модифіковану молекулу синтетичного тестостерону зі збільшеними анаболічними властивостями. Це був перший штучний анаболічний стероїд – метандростенолон.

Смерть велосипедиста Кнуда Йенсена під час велогонки на Олімпійських іграх у Римі 1960 р., причиною якої стало застосування амфетамінів, прискорила впровадження тестувань спортсменів. У 1966 р. Міжнародний союз велосипедистів та Міжнародна футбольна федерація запроваджують обов'язкову процедуру тестування під час змагань. У 1967 р. Міжнародний олімпійський комітет створює Медичну комісію та видає перший список заборонених субстанцій. Перші тести на допінг були проведені на Зимових олімпійських іграх у Греноблі та Олімпійських іграх у Мехіко у 1968 р. Більшість міжнародних спортивних федерацій почали проводити тестування до 1970 р.

У 1998 р. під час велогонки Tour de France поліція під час спеціального рейду виявила велику кількість заборонених препаратів. Ця подія, що здобула великий суспільний резонанс, призвела до переоцінки ролі урядів у протидії допінгу. Міжнародний олімпійський комітет ініціював проведення у 1999 р. у Лозанні Першої Всесвітньої конференції з боротьби з допінгом у спорті, в якій взяли участь представники олімпійського руху, урядів, міжурядових і неурядових організацій. Відповідно до рекомендацій конференції, 10 листопада 1999 р. було створене Всесвітнє антидопінгове агентство (ВАДА).

В Україні державна політика у сфері протидії застосуванню допінгових засобів і методів спрямована на проведення суворого контролю, встановлення відповідальності та викорінення зазначених правопорушень у спорті. У системі, що склалася, питання розробки положень антидопінгової політики перебувають у підпорядкуванні Міністерства молоді та спорту України, яке в реалізації та координації заходів щодо запобігання допінгу у спорті та боротьбі з ним займає

одне з найважливіших і ключових місць, а відповідні його підрозділи координують роботу з реалізації основних напрямів антидопінгової діяльності.

13 грудня 2022 р. набрав чинності Закон України «Про антидопінгову діяльність у спорті» № 2849-ІХ. У ньому визначені такі поняття, як «допінг», «допінг-контроль», «антидопінгова організація», «антидопінгові правила» та низка інших. Визначені обов'язки органів виконавчої влади в галузі фізичної культури та спорту, фізкультурно-спортивних організацій, загальноукраїнської антидопінгової організації щодо запобігання допінгу у спорті та боротьбі з ним [2]. Цей Закон визначає правові та організаційні засади провадження антидопінгової діяльності в Україні, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування, обов'язки відповідних закладів, установ, організацій і фізичних осіб щодо запобігання застосуванню та поширенню допінгу у спорті.

Статтею 3 цього закону були затверджені Загальноукраїнські антидопінгові правила, що відображають пріоритети національної політики в галузі протидії допінгу та визначають порядок проведення заходів допінг-контролю, включаючи дисциплінарні процедури та порядок направлення та розгляду запитів на терапевтичне використання.

Основною причиною поширення допінгу в сучасному спорті є переконання багатьох тренерів і спортсменів у тому, що без застосування заборонених речовин і методів неможливо досягти серйозних спортивних результатів. Існуюча система допінг-контролю значною мірою обмежує масштаби застосування спортсменами заборонених речовин і засобів, переважно, у спорті вищих досягнень. Проте кардинально проблему допінгу у сучасному спорті вона не вирішує.

Основною складовою будь-якої антидопінгової програми є заходи допінг-контролю. Допінг-контроль – це складний багатоступінчастий процес, який включає:

- планування тестування;
- надання інформації про місцезнаходження;
- збір і транспортування проб;
- лабораторні дослідження;
- запити на терапевтичне використання;
- опрацювання результатів;
- проведення слухань і розгляд апеляцій [4].

Спортсмен може бути протестований будь-де, як під час, так і поза змаганнями, з 6 до 23 години. При цьому кількість тестувань на рік ніяк не обумовлюється і залежить від плану антидопінгових організацій. Збір проб здійснюється спеціально навченим персоналом, інспектором допінг-контролю та інспектором зі збирання крові.

У проведенні заходів допінг-контролю беруть участь кілька специфічних структур та організацій. Планування збору проб, безпосереднє їх збирання та транспортування, а також обробку результатів проводить антидопінгова організація, яка виступила ініціатором збору проб. Дослідження проб

проводиться в акредитованій ВАДА незалежній антидопінговій лабораторії, вибір якої залежить від антидопінгової організації. Рішення про видачу дозволу на терапевтичне використання приймає незалежний Комітет з терапевтичного використання, а рішення про санкції до спортсмена – незалежний Дисциплінарний антидопінговий комітет. Розгляд апеляцій спортсменів міжнародного рівня проводить Спортивний арбітражний суд у Лозанні, спортсмени національного рівня можуть подавати апеляцію до одного з арбітражних спортивних судів в Україні.

Кожен із розділів допінг-контролю ґрунтується на Кодексі, міжнародних стандартах ВАДА, національних антидопінгових правилах та національному законодавстві.

Система планування тестувань ґрунтується на оцінці ризику застосування заборонених речовин у різних видах спорту. Антидопінгові організації аналізують, наскільки може бути ефективним допінг у різних видах спорту в змагальний і тренувальний періоди, і на підставі цього планують збір проб. Це дозволяє проводити тести цільовим чином, а не тестувати всіх поспіль.

При плануванні тестувань до розрахунку береться ряд показників, наприклад, сезонний графік тренувань і змагань, вимоги до фізичної підготовки у різних видах спорту, можливі схеми прийому різних препаратів, спортивні результати спортсмена, його попередня допінгова історія та інших.

Для більш ефективного планування та проведення цільових тестувань була розроблена програма створення біологічного паспорта спортсмена, яка працює і в Україні. Йдеться про систему збору та обробки інформації, про деякі біологічні параметри спортсмена. На основі цієї інформації стає можливим запідозрити застосування різних заборонених субстанцій і методів, що може бути підставою як для раптового тестування, так і для застосування санкцій. У світовій практиці вже були випадки дискваліфікації спортсменів на підставі даних біопаспорту.

З одного боку, створена на цей час система, що включає міжнародні та національні структури, нормативні документи та міжнародні правові акти, дозволяє протидіяти застосуванню допінгів, але, з іншого боку, все-таки ця проблема, на нашу думку, не є до кінця вирішеною з юридичного боку, оскільки узаконена система покарань за вживання допінгових препаратів в Україні не є достатньо ефективною. На наш погляд, за застосування та вживання заборонених препаратів (допінгів) необхідно посилити покарання. Крім того, на думку багатьох дослідників [3, 5], необхідно підійти до вирішення цієї проблеми з погляду науки. Для цього потрібно провести відповідні дослідження в галузі спортивної фармакології з метою визначення, що з «забороненої фармакології» насправді завдає шкоди здоров'ю спортсмена, а що може сприяти покращенню переносимості екстремальних психофізичних навантажень, відновленню організму після них та ін. Такий підхід у результаті може призвести до скорочення списку заборонених речовин, а також до перегляду системи санкцій щодо порушників.

Таким чином, серед проблем сучасного спорту все більшого значення набуває проблема допінгу. Вона є надзвичайно складною, оскільки включає в себе взаємопов'язані медичні, юридичні, політичні, моральні, організаційні, соціальні та педагогічні аспекти. Медичні аспекти обумовлені тим, що використання допінгів спортсменами призводить до негативних, а в ряді випадків – трагічних наслідків для їхнього здоров'я. У зв'язку з цим міжнародні спортивні та медичні організації протягом тривалого часу проводять боротьбу з допінгом, однак ця боротьба не надає бажаних результатів: використання допінгу спортсменами триває.

Проблема допінгу містить і моральний аспект. Використання допінгових препаратів суперечить сутності спорту, створює нерівні умови в досягненні спортивного результату, завдає шкоди престижу країни і команди, міжнародного спорту в цілому. Проблема застосування допінгу спортсменами тісно пов'язана з проблемою зловживання наркотичних речовин (наркоманія), що одержали останнім часом широке поширення, особливо серед молоді.

Список використаних джерел

1. Бордюгова Н. В. Правопорушення в спорті: допінг, поняття і історія розповсюдження / Часопис Київського університету права. № 1. К., 2010. С. 291–295.
2. Закон України «Про антидопінгову діяльність у спорті» № 2849-IX від 13.12.2022 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-20#Text>.
3. Ізмайлова О. В., Щербак Ю. Є. Допінг і боротьба з ним: методичний посібник. Полтава, 2005. 72 с.
4. Мальона С. Допінг-контроль та його організаційно-правові основи / Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць. № 3 (19), 2012. С. 32–35.
5. Руденко В. П. Основні сучасні проблеми допінгу у спорті / Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, 2014. № 6. С. 53–57.